

POSTANOWIENIE

Dnia 24 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romuald Dalewski

w sprawie z odwołania L. L.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Rybniku
o zwrot nienależnie wypłaconego świadczenia,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 24 stycznia 2024 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 8 listopada 2022 r., sygn. akt III AUa 1278/22,

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) zasądza od L.L. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rybniku kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych, wraz z odsetkami o których mowa w art. 98 § 1¹ k.p.c., tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych decyzją z 17 lutego 2022 r., stwierdził, że L. L. pobrał nienależnie świadczenia za okres od 1 stycznia 2020 r., do 30 listopada 2021 r., w łącznej kwocie 85.798,92 zł z tytułu nienależnie pobranej emerytury oraz dodatkowego rocznego świadczenia pieniężnego przy braku

rozwiązanego stosunku pracy i zobowiązał ubezpieczonego do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń.

Ubezpieczony w odwołaniu od powyższej decyzji domagał się jej zmiany przez uznanie, że pobrane przez niego świadczenia nie stanowią świadczenia nienależnie pobranego, oraz że nie jest zobowiązany do ich zwrotu.

Wyrokiem z 8 czerwca 2022 r., Sąd Okręgowy w Rybniku w pkt 1 uwzględnił odwołanie, w pkt 2 orzekł w zakresie kosztów procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy ze spółką górnictwem 30 listopada 2020 r. Organ rentowy przyznał ubezpieczonemu prawo do emerytury górniczej, poczynając od 1 grudnia 2020 r. Od 2014 r., ubezpieczony prowadzi działalność gospodarczą w zakresie pośrednictwa w obrocie nieruchomościami. Ubezpieczony został ujawniony w rejestrze Komisji Nadzoru Finansowego (KNF) jako agent pośrednika kredytu hipotecznego, którym była E. Sp. z o.o. w W.. Ubezpieczony w tej spółce był zatrudniony na podstawie umowy zawartej na czas nieokreślony w wymiarze 1/64 etatu i z wynagrodzeniem w wysokości 1/64 minimalnego wynagrodzenia za pracę. Zawarcie tej umowy o pracę było podyktowane wymogami KNF, i miało na celu jedynie umożliwienie ubezpieczonemu prowadzenia działalności jako agenta pracodawcy. Dzięki tej umowie o pracę, klienci nie musieli załatwiać kredytów w bankach, lecz obie sprawy (zakup nieruchomości i kredyt hipoteczny) mogli załatwić u ubezpieczonego.

Sąd Okręgowy podniósł, że ubezpieczony zorientowawszy się, że stosunek pracy z E. Sp. z o.o. w W. także należało rozwiązać, bezzwłocznie rozwiązał go z dniem 2 grudnia 2021 r. Ubezpieczony ponownie zatrudnił się w tej spółce po trzech dniach i nadal tam pracuje. 3 dniowa przerwa nie skutkowała wykreśleniem ubezpieczonego z KNF-u; natomiast gdyby ubezpieczony rozwiązał stosunek pracy i przestał pracować w tej spółce, to doszłoby do wykreślenia go z rejestru prowadzonego przez KNF.

Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczony nieświadomie wskazał we wniosku o emeryturę, że nie pozostaje w stosunku pracy. Zdaniem ubezpieczonego we wniosku należało odnieść się do głównego stosunku pracy (w górnictwie), który faktycznie ustał z dniem 30 listopada 2020r.; natomiast zatrudnienie w E. Sp. z o.o. w W. miało charakter marginalny. Ubezpieczony, wypełniając wniosek, nie myślał o

drugim stosunku pracy. Gdyby ubezpieczony objął swoją świadomością konieczność rozwiązania marginalnego stosunku pracy, to zrobiłby to, jak zrobił to rok później, gdy dowiedział się o takim obowiązku.

Sąd Okręgowy wskazał, że zgodnie z art. 103a ust. 1 ustawy emerytalnej prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego. Zgodnie z art. 138 ust. 1, ust. 2 ustawy emerytalnej osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu; za nienależnie pobrane świadczenia uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania; za nienależnie pobrane świadczenia uważa się także świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia.

Sąd Okręgowy wskazał, że art. 138 ust. 2 ustawy emerytalnej wprowadza wymóg świadomości osoby, która wprowadziła w błąd organ rentowy. Warunkiem sine qua non zwrotu świadczenia wypłaconego bez podstawy prawnej (wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części) jest świadomość osoby pobierającej świadczenie, co do jego nienależności”.

W ocenie Sądu Okręgowego ubezpieczonemu nie można przypisać świadomego działania polegającego na wprowadzeniu organu rentowego w błąd. Umowa o pracę z E. Sp. z o.o. w W. była jedynie pobocznym aspektem prowadzonej przez ubezpieczonego działalności gospodarczej. Zawarcie tej umowy stanowiło wymóg narzucony przez KNF. Umowa ta nie była zawarta w celach uzyskania wymiernego dochodu, lecz była jedynie narzędziem koniecznym do skuteczniejszego prowadzenia działalności w zakresie obrotu nieruchomościami, umożliwiającą pośrednictwo w zakresie uzyskania kredytów hipotecznych.

Ubezpieczony zapomniał rozwiązać tę umowę o pracę przed złożeniem wniosku o emeryturę. Ubezpieczony, wypełniając wniosek o emeryturę, wskazał na zasadniczy stosunek pracy, tj. w górnictwie.

Sąd Okręgowy uwzględnił odwołanie przyjmując, że nie została spełniona przesłanka zawarta w art. 138 ust. 2 ustawy emerytalnej.

Na skutek apelacji organu rentowego Sąd Apelacyjny w Katowicach wyrokiem z 8 listopada 2022 r., w pkt. I zmienił zaskarżony wyrok w całości i w pkt. II orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Apelacyjny przypomniał, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy emerytalnej osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Norma prawna zawarta w art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej stanowi, że za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących [...] zawieszenie prawa do świadczeń [...], jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania. Zgodnie z art. 103a ustawy emerytalnej prawo do emerytury ulega zawieszeniu bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez emeryta z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury, ustalonym w decyzji organu rentowego.

Sąd drugiej instancji zwrócił uwagę, że Sąd Najwyższy w wyroku z 3 marca 2011 r., w sprawie II UK 299/10 uznał, że celem art. 103a ustawy emerytalnej jest uniemożliwienie ubezpieczonemu równoczesnej realizacji prawa do emerytury przez jej wypłatę, z osiąganiem jakiegokolwiek przychodu z tytułu zatrudnienia kontynuowanego po nabyciu prawa do emerytury u pracodawcy, na rzecz którego realizowali je przed nabyciem prawa do wymienionego świadczenia. Innymi słowy, osoba ubiegająca się o emeryturę i pozostająca w zatrudnieniu musi liczyć się z tym, że z dniem spełnienia wszystkich ustawowych warunków niezbędnych do nabycia prawa do wnioskowanego świadczenia, wprowadzie prawo to uzyska, jednakże jego realizacja (wypłata świadczenia) nastąpi dopiero wówczas, gdy rozwiąże stosunek pracy łączący ją z pracodawcą (pracodawcami), na rzecz którego świadczyła pracę bezpośrednio przed dniem nabycia prawa do emerytury. W przeciwnym razie prawo do emerytury ulegnie zawieszeniu, skutkujące

wstrzymanie jego realizacji do czasu rozwiązania stosunku pracy. Sąd Najwyższy jednocześnie podkreślił, że nie jest istotne, czy potwierdzenie spełnienia ustawowych przesłanek nabycia prawa do emerytury nastąpi już w toku postępowania administracyjnego przed organem rentowym, czy też dopiero w następstwie ustaleń dokonanych w postępowaniu sądowym wszczętym na skutek odwołania wniesionego od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania prawa do emerytury.

Sąd Apelacyjny zauważył, że uwadze Sądu Okręgowego umknęło, że ubezpieczony był pouczony o okoliczności, iż jego emerytura będzie zawieszona bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez niego z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed dniem nabycia emerytury. Ubezpieczony został także pouczony o sankcji naruszenia art. 103a ustawy emerytalnej w postaci zwrotu nienależnie pobranych świadczeń emerytalnych. Twierdzenia ubezpieczonego, że: 1) przez zapomnienie (omyłkowo) nie rozwiązał drugiego stosunku pracy przed realizacją prawa do emerytury, 2) ten drugi stosunek pracy był realizowany w niewielkim wymiarze czasu pracy i z niewysokim wynagrodzeniem, nie są uzasadniającą argumentacją stwierdzenia, że nie jest on zobowiązany do zwrotu świadczeń emerytalnych za okres od 1 grudnia 2020 r. (data nabycia prawa do emerytury) do 30 listopada 2021 r. (miesiąc poprzedzający rozwiązanie drugiego stosunku pracy). Dla zastosowania art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej nie ma znaczenia świadomość ubezpieczonego co do wprowadzenia organu rentowego w błąd. Ubezpieczony został należycie pouczony przez organ rentowy o treści art. 103a i art. 138 ustawy emerytalnej i winien był rozwiązać wszystkie stosunki pracy przed dniem nabycia emerytury, aby otrzymywać świadczenia emerytalne. W związku z powyższym organ rentowy prawidłowo zastosował art. 103a, art. 138 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej, wydając zaskarżoną decyzję. Pouczenie, zgodnie z art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej, ma znaczenie dla przyjęcia nienależności świadczenia w razie zaistnienia okoliczności ustania lub zawieszenia prawa do świadczeń albo wstrzymania ich wypłaty. Podanie nieprawdziwej informacji dotyczącej okoliczności, od której zależy przyznanie świadczenia powoduje uznanie świadczenia za

nienależne. Trudno sobie wyobrazić nieświadome podanie przez ubezpieczonego nieprawdziwej informacji o niepozostawaniu w stosunku pracy, tym bardziej, że wiązało się to z zatajeniem (niewpisaniem) danych pracodawcy (w druku ERP-6 informacja o okresach składkowych i nieskładkowych).

Sąd Apelacyjny dodał, że we wniosku o emeryturę z 30 listopada 2020 r. ubezpieczony podał, że nie pozostaje w stosunku pracy, co nie było prawdą, ponieważ był zatrudniony w E. Sp. z o.o. w W.. To jest sytuacja odpowiadająca dyspozycji normy art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej, bowiem do podania prawdziwych danych we wniosku o emeryturę nie jest potrzebne żadne pouczenie. Pouczenia nie są potrzebne do udzielenia odpowiedzi na pytanie o pozostawanie w stosunku pracy. Świadomość konieczności rozwiązania stosunku pracy lub brak tej świadomości u wnioskodawcy nie ma znaczenia dla konieczności wpisania prawdziwych informacji we wniosku. W druku wyraźnie wskazano, że obowiązkiem ubezpieczonego jest podanie wszystkich pracodawców, z którymi trwa stosunek pracy. Podanie przez ubezpieczonego we wniosku o emeryturę niezgodnej z prawdą informacji o niepozostawaniu w zatrudnieniu wypełnia także przesłankę „świadomego wprowadzenie w błąd” organu rentowego (art. 138 ust. 2 pkt 2 ustawy emerytalnej).

Od wyroku Sądu Apelacyjnego skargę kasacyjną wniósł L.L.. Skarżący zaskarżył wyrok w całości i wniósł o jego uchylenie oraz wydanie orzeczenia merytorycznego (co do istoty sprawy) przez oddalenie w całości apelacji organu rentowego. Ewentualnie skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz przekazane Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach procesu postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

W podstawach skargi kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego tj. 138 ust. 2 pkt. 1 i pkt. 2 w zw. z art. 103a ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, art. 84 ust. 1 w zw. z art. 84 ust. 2 pkt. 1 i 2 ustawy z dnia 13 października 1998 r., o systemie ubezpieczeń społecznych oraz naruszenie art. 2 Konstytucji.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podniósł, że w sprawie występuje konieczność rozważenia istotnych zagadnień pranych tj.:

1. Czy w świetle przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przesłanką do ustalenia, że świadczenie ma charakter nienależnie pobranego jest świadomość pobierającego to świadczenie o tym, że jest ono nienależne, czy też stan świadomości pobierającego co do nienależności pobieranego znaczenia jest irrelewantne dla zastosowania ww. przepisu?

2. Czy w świetle art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przekazanie przez Organ Rentowy pouczenia co do o braku prawa do pobierania świadczenia w każdym przypadku utożsamiane jest z objęciem świadomością przez Ubezpieczonego o nienależności pobranego świadczenia, czy też pouczenie powinno być na tyle zrozumiałe dla Ubezpieczonego by ten objął świadomością fakt nienależności pobieranego świadczenia?

3. Czy art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, spełniony jest wymóg pouczenia w rozumieniu tego przepisu w przypadku, gdy przesłany przez Organ Rentowy wielostronicowy dokument przytaczający wiele przepisów ustawy emerytalnej, jest napisany językiem prawnym i nie wyodrębnia najważniejszych przesłanek do zawieszenia prawa do emerytury?

4. Czy w świetle art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, biorąc pod uwagę wyjątkowe okoliczności, które powodują, że przesłane pouczenie nie stwarza, że po stronie pobierającego świadczenie świadomości nienależności tego świadczenia, następuje spełnienie przesłanek nienależnego pobrania świadczenia w rozumieniu ww. przepisu?

5. Czy w świetle art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Organ Rentowy w przypadku posiadanych informacji o wystąpieniu przesłanek do zawieszenia prawa do otrzymywania świadczeni ma obowiązek informowania Ubezpieczonego o tym fakcie oraz czy nie wyprowadzenie Ubezpieczonego z błędu stanowi współwinę Organu Rentowego, czy też Organ takiego obowiązku nie ma, a jego działanie (zaniechanie) nie stanowi współwiny?

6. Czy w świetle art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przekazanie stosownego pouczenia Ubezpieczonemu odnośnie zasad zawieszenia prawa do wypłaty emerytury powoduje domniemanie „złej wiary” Ubezpieczonego, i czy takie domniemanie może zostać wzruszone przez Odwołującego?

Dalej skarżący podniósł, że w sprawie istnieje potrzeba wykładni budzącego w rozbieżności w orzecznictwie przepisu tj. art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych co do kwestii świadomości Ubezpieczonego co do nienależności pobieranego świadczenia oraz charakteru pouczenia Organu Rentowego, które zostaną przedstawione w dalszej części uzasadnienia Skargi, a niezależnie od tego wywołującego rozbieżności w orzecznictwie czego przykładem są m.in. orzeczenia Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 25 lipca 2018 r. sygn. akt III AUa 618/17, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 kwietnia 2022 r., II USKP 156/21, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2004 r., I UK 3/04 oraz wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 29 października 2015 r. sygn. akt III AUa 1539/14.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania.

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku sądu drugiej instancji poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo budzą poważne wątpliwości, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych. Skuteczne wniesienie skargi kasacyjnej doznaje istotnych ograniczeń, które pozwalają Sądowi Najwyższemu na wstępną

selekcję spraw, które będą merytorycznie rozpoznane (tzw. przedsąd). Ustawodawca uznaje za doniosłe zadania Sądu Najwyższego związane przede wszystkim z doskonaleniem wykładni prawa i jego stosowania, ujednolicaniem orzecznictwa, rozwojem jurysprudencji, a w dalszej kolejności zadania polegające na eliminacji w dostępnych granicach orzeczeń niegodnych ochrony ze względu na oczywiste naruszenie prawa lub wydanie ich w warunkach nieważności.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno przedstawiać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Skarżący uzasadnił wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania potrzebą rozstrzygnięcia istotnych zagadnień prawnych oraz potrzebą wykładni budzącej rozbieżności w orzecznictwie przepisu art. 138 ust. 2 pkt. 1 ustawy o emeryturach i rentach.

Przy takim uzasadnieniu wniosku należy zauważyć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego przyczyny (przesłanki) przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia wraz ze wskazaniem konkretnego przepisu prawa, na tle którego to zagadnienie powstało, oraz przedstawieniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska

przez skarżącego (por. w nowszym orzecznictwie postanowienia Sądu Najwyższego: z 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790). Wywód skarżącego powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, LEX nr 1102817). Analogicznie należy traktować wymagania konstrukcyjne samego zagadnienia prawnego, formułowanego w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., oraz jego związek ze sprawą i skargą kasacyjną, która miałaby zostać rozpoznana przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z 2 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179) oraz pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, co oznacza, że sformułowane zagadnienie prawne musi mieć wpływ na rozstrzygnięcie danej sprawy (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, LEX nr 864002; z 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, LEX nr 560504), a w końcu, dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (poważne) wątpliwości. Jednocześnie przedstawienie we wniosku przesłanki występowania istotnego zagadnienia prawnego powinno odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, nie może mieć natomiast charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej pewnych szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 22 maja 2018 r., I CSK 23/18, LEX nr 2508110). Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi

kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (postanowienia Sądu Najwyższego z 23 maja 2018 r., I CSK 33/18, LEX nr 2508114; z 16 maja 2018 r., II CSK 15/18, LEX nr 2499790). Chodzi o problem prawny, który nie został do tej pory bezpośrednio rozwiązany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i dla rozwikłania którego dotychczasowe orzecznictwo jest niewystarczające (postanowienie Sądu Najwyższego z 17 kwietnia 2018 r., I UK 268/17, LEX nr 2508639).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., to jest istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365 i z dnia 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (postanowienie Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Powołanie się na rozbieżności w orzecznictwie wymaga ponadto przytoczenia i poddania analizie rozbieżnych orzeczeń sądów w celu wykazania, że rozbieżności te mają swoje źródło w różnej wykładni przepisu, bądź też przedstawienia argumentów wskazujących, że wykładnia przeprowadzona przez sąd drugiej instancji sprzeczna jest z jednolitym stanowiskiem doktryny lub orzecznictwa Sądu Najwyższego. Ponadto, ze względu na publicznoprawne funkcje skargi kasacyjnej, skarżący powinien wykazać celowość dokonania wykładni konkretnego przepisu przez Sąd Najwyższy ze względu na potrzeby praktyki sądowej (postanowienie Sądu Najwyższego z 14 grudnia 2012 r., III SK 29/12, LEX nr 1238124). Twierdzenie o występowaniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów jest uzasadniony tylko wtedy, kiedy przedstawiony problem prawny nie został jeszcze rozstrzygnięty przez Sąd Najwyższy lub kiedy istnieją rozbieżne poglądy w tym

zakresie, wynikające z odmiennej wykładni przepisów konstruujących owo zagadnienie.

Pytania sformułowane we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełniają warunków pozwalających na ocenę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne wymagające rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego dotyczącym problematyki zwrotu nienależnie pobranych świadczeń (także na tle niemal analogicznych uregulowań zawartych w uprzednio obowiązujących art. 80 i 81 ustawy z dnia 23 stycznia 1968 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz.U. Nr 3, poz. 6 ze zm. oraz art. 106 i 107 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin, Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm., a także aktualnego art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) przyjmuje się, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę (por. wyrok Trybunału Ubezpieczeń Społecznych z dnia 27 maja 1966 r., I TR 49/66, niepublikowany - patrz: B. Gudowska: Ubezpieczenie emerytalno-rentowe w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Warszawa 1993, s. 171). Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też tej osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub dokumentów, albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 24 listopada 2004 r., I UK 3/04, LEX nr 146568, 12 maja 2021 r., I USKP 19/21, LEX nr 3252282, 28 kwietnia 2022 r., II USKP 156/21, LEX nr 3434029).

W przedmiotowej sprawie Sąd Apelacyjny ustalił, że ubezpieczony był pouczony o okoliczności, że jego emerytura będzie zawieszona bez względu na wysokość przychodu uzyskiwanego przez niego z tytułu zatrudnienia kontynuowanego bez uprzedniego rozwiązania stosunku pracy z każdym pracodawcą, na rzecz którego wykonywał je bezpośrednio przed nabyciem prawa emerytury. Ubezpieczony został również pouczony o sankcji naruszenia art. 103a

ustawy emerytalnej w postaci zwrotu nienależnie pobranych świadczeń. Nadto Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że podanie przez ubezpieczonego we wniosku o emeryturę niezgodnej z prawdą informacji o niepozostawaniu w zatrudnieniu wypełnia także przesłankę „świadomego wprowadzenia w błąd” organu rentowego (art. 138 ust. 2 pkt. 2 ustawy emerytalnej).

Nie spełnia się również przesłanka z art. 398⁹ § 1 pkt. 2 k.p.c., o potrzebie wykładni przepisu budzącego rozbieżności w orzecznictwie.

Analizą interpretacyjną przepisu art. 138 ust. 2 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS również w kwestii pouczenia także zajmował się już Sąd Najwyższy. Została ukształtowana zgodna linia orzecznicza. W wyroku z 3 lutego 2016 r., I UK 63/15 - LEX nr 2050672, Sąd Najwyższy stwierdził, że zwrot „była pouczona o braku prawa”, o którym mowa w art. 138 ust. 2 pkt 1 tej ustawy nie może być rozumiany dosłownie; chodzi tu o klasyczne pouczenie, w którym organ rentowy informuje ubezpieczonego, że utraci prawo do świadczenia, gdy wystąpią okoliczności, które zgodnie z przepisami prawa spowodują utratę tego prawa. Pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, by pobierający świadczenie mógł odnieść je do swojej sytuacji, jednak nie musi odnosić się do indywidualnie pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. Pouczenie może polegać na przytoczeniu przepisów określających te okoliczności, ale musi być na tyle zrozumiałe, aby ubezpieczony mógł je odnieść do własnej sytuacji. Zważywszy na funkcję, jaką pouczenie odgrywa w normatywnej konstrukcji nienależnie pobranego świadczenia, warunkiem uznania, że ubezpieczony pobrał takie nienależne świadczenie jest ustalenie przez sąd, że pobierający świadczenia wiedział (został pouczony) „o braku prawa do ich pobierania.

W cytowanym już wyroku z 28 kwietnia 2022 r. (II USKP 156/21), Sąd Najwyższy podniósł, że organ rentowy może domagać się zwrotu nienależnie pobranego świadczenia tylko wówczas, gdy ubezpieczonemu można przypisać złą wolę. Obowiązek zwrotu obciąża tylko tego, kto przyjął świadczenie w złej wierze, wiedząc, że mu się ono nie należy, co dotyczy - zarówno osoby, która została pouczona o okolicznościach, w jakich nie powinna pobierać świadczeń, jak też osoby, która uzyskała świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub

dokumentów, albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd instytucji ubezpieczeniowej.

Kierując się powyższymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż skarżący nie wykazał potrzeby rozpoznania jego skargi kasacyjnej, co uzasadnia odmowę jej przyjęcia podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono stosownie do art. 98 k.p.c. oraz § 9 ust. 2 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265) oraz art. 98 § 1¹ k.p.c.

[SOP]

[ał]